

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету (протокол № 6 від 16 червня 2023 року)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: **Люба Олена Олексіївна** – канд. політ. наук, доцент кафедри політології філософського факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразін;
Вінникова Наталія Анатоліївна – доктор політ. наук, професор кафедри політології філософського факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Програму схвалено на засіданні кафедри політології (протокол № 11 від 15 червня 2023 року)

Завідувач кафедри політології

Олександр ФІСУН

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Глобальні студії та світова політика»

Гарант освітньої програми, доцент

Юлія БІДЕНКО

Програму погоджено методичною комісією
філософського факультету (протокол № 10 від 14 червня 2023 року)

Голова методичної комісії
філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни **“Політика Європейського Союзу: структура, інститути та актори”** складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки другого (магістерського рівня) вищої освіти «Глобальні студії та світова політика» спеціальності 052 “Політологія”.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є інституційно-процедурні засади творення внутрішньо і зовнішньополітичних процесів Європейського Союзу.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є комплексне висвітлення основних засад особливостей функціонування, політико-інституційної системи ЄС, ролі інститутів та акторів ЄС в законотворчому процесі, розробленні та імplementації європейської політики.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

формування таких загальних компетенцій як,

- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.
- здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- вміння виявляти, ставити та розв’язувати проблеми.

формування таких фахових компетенцій як

- критичне осмислення проблем та принципів функціонування та закономірностей політичних інститутів та процесів,
- здатність комплексно аналізувати владу та урядування, політичні системи, інститути та режими, політичні процеси та політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.
- спроможність комплексно використовувати нормативну та емпіричну політичну теорію, методологію політичних досліджень та прикладного політичного аналізу.
- здатність використовувати широкий спектр концептів і методів для інтерпретації та аналізу політики на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.
- спроможність ефективно виконувати політико-організаційні, експертно-аналітичні та консультативні функції на національному та міжнародному рівні.
- здатність виявляти та аналізувати констеляцію глобальних державних та недержавних гравців.
- вміння розробляти політичні рішення для наднаціональних органів управління.

1.3. Кількість кредитів – 4

1.4. Загальна кількість годин – 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов’язкова / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	
Семестр	
2-й	
Лекції	
26 год.	
Практичні, семінарські заняття	
13 год.	
Лабораторні заняття	
не передбачені	
Самостійна робота	
81 год.	
Індивідуальні завдання	
контрольна робота	

1.6. Заплановані результати навчання

Вивчення дисципліни **“Політика Європейського Союзу: структура, інститути та**

актори” спрямовано на формування у здобувачів освіти знань задля набуття ними інтегральної компетенції, що згідно Стандарту вищої освіти за спеціальністю 052 “Політологія”(затвердженого наказом № 329 МОН від 18.03 2021 р.) полягає у здатності розв’язувати складні задачі і проблеми дослідницького та/або інноваційного характеру в предметній сфері політології, що характеризуються невизначеністю умов і вимог, із застосуванням фахових досліджень та/або здійснення інновацій, та застосовувати широкий спектр сучасних теорій і методів політичних досліджень та аналізу політики векспертно-аналітичній, науково-дослідницькій, політико-організаційній, викладацькій, консультаційній та громадській сфері практичної професійної діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми «Глобальні студії та світова політика» студенти повинні досягти таких результатів навчання:

знати :

- основні поняття і теоретико-методологічні підходи до пояснення інтеграційних процесів в Європі;
- основні етапи становлення інституційної системи ЄС; специфіку її функціонування, структурні особливості організаційної та інституційної моделей ЄС;
- розуміти прерогативи, правовий статус, організаційну структуру, роль й функції інститутів і органів ЄС;

вміти :

- аналізувати процеси формування та механізми реалізації внутрішньої і зовнішньої політики Європейського Союзу;
- критично оцінювати процеси європейської інтеграції та аналізувати вплив інститутів та акторів ЄС на сучасну політику європейської інтеграції;
- використовувати здобуті знання у вирішенні професійних завдань та розробляти практичні рекомендації щодо адаптації нормативно-інституційної системи України до європейських стандартів.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Нормативно-інституційні засади функціонування Європейського Союзу.

Тема 1. Інституційна система ЄС: етапи формування, становлення та особливості.

1.1. Розвиток інституційної структури ЄС після Другої світової війни.

Роль «Плана Маршала» у відновленні економіки післявоєнної Європи. Створення Європейської організації економічного співробітництва(1948). Перший Конгрес оєвропейських рухів (Гаага, 1948 р.) і оформлення «Звернення до європейців» – створення Союзу на основі співробітництва, демократичних засадах і наднаціональних інституціях. Брюсельський пакт (1948 р.) між Британією, Францією та країнами Бенілюксу. 1949 р. – Створення Ради Європи, як союзу між його членами для захисту та просування ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, сприяння їх економічному та соціальному прогресу. Проектування інтеграційних процесів Жаном Моне (1888-1979 рр.). Принципи Ж. Моне:

1) принцип корисного використання політичних криз; 2) поступальність та поетапність в європейській інтеграції; 3) передумання економічної інтеграції політичному об’єднанню Європи; 4) принцип наднаціональності. «Меморандум Моне» і Декларація Робера Шумана (9 травня 1950 р.) Об’єднання вугільної і сталеливарної промисловості Франції та Західної Німеччини. Паризький договір (1951) між Францією, Німеччиною, Бельгією, Люксембургом, Нідерландами та Італією про створення Європейського Об’єднання вугілля та сталі. Створення наднаціонального Вищого керівного органу, Міжурядової ради міністрів, Парламентської асамблеї, Суду.

1.2. Становлення спільного європейського економічного простору.

Римські договори (1957 р.): Договір про заснування Європейської економічної спільноти (ЄЕС) і Договір про заснування Європейської спільноти з атомної енергії (Євроатому). Поетапний перехід до спільного ринку. 1965 р. – Договір про злиття інституцій: створення Комісії Європейських Спільнот, Ради Європейських Спільнот (Рада міністрів), Європейського Парламенту (Парламентська асамблея), Суду Європейських спільнот. Впровадження принципу одноголосного прийняття рішень. Завершення процесу формування зони вільної

торгівлі та митного союзу. Гаазький саміт (1969 р.) – розширення та поглиблення інтеграції.

Реформування інституційної системи ЄС у 1970-х – 1980-х рр.. Приєднання до ЄЕС Великої Британії, Данії, Ірландії (1973 р.). Економічні та енергетичні кризи 70х рр. та реформування інституційного устрою ЄЕС. Створення Європейської Ради (1974 р.) – вищої політичної інстанції. Створення Палати аудиторів (Рахункової Палати) для контролю за розподілом спільних фінансів (1975 р.). 1981 р. – вступ до ЄЕС Греції. Підписання Шенгенської угоди про відміну паспортного й візового контролю на кордонах між країнами ЄЕС (1985). Підписання Єдиного європейського акту (1986 р.) – створення єдиного внутрішнього ринку, розширення спільних політик, включаючи соціальну, екологічну, сферу науково-технічного співробітництва. Формування Спільноти чотирьох свобод: свободи пересування товарів, людей, капіталів та послуг. Третє розширення ЄС (1986 р.) – приєднання Португалії та Іспанії.

1.3. Політичне проектування Європи: від Маастрихту (1992 р.) до Лісабону (2007 р.).

Формування інституційної системи новоствореного ЄС у 1990-х рр. Франко-німецька ініціатива політичної інтеграції на засіданні Європейської Ради в Дубліні (1990 р.). Становлення якісно оновленої та розширеної інтеграційної моделі – Європейського Союзу (1992–2004.), яку започаткувала Маастрихтська і продовжили Амстердамська і Ніщцька угоди. Особливості підписання Договору про Європейський Союз та Заключного акту про валютно-фінансовий союз (7.12.1992 р., Маастрихт). Оформлення інституційної структури Євросоюзу, який спирається на три опори: Європейські Спільноти (ЄЕС, ЄОВС, Євроатом), Спільна зовнішня політика і політика безпеки, Співпраця у сфері юстиції та політиці внутрішніх справ. Запровадження єдиного європейського громадянства. Право вільного пересування та проживання в межах ЄС. Запровадження Копенгагенських критеріїв для вступу в ЄС (1993 р.). Четверте розширення ЄС (1995 р.) – приєднання Австрії, Фінляндії, Швеції. Засідання Європейської Ради в Амстердамі 16-17 червня і ухвалення Амстердамського договору (1997 р.). Введення євро (1999р., з 2002 р.– в готівковий обіг). Модернізація інституційної системи ЄС у 2000-х рр. Ніщцький договір (2000р.) – підготовка до розширення ЄС. Розширення сфери застосування кваліфікованої більшості, визначенні нової ваги голосів у Раді міністрів, реформування процедури тіснішої співпраці. Легітимізації Хартії основних прав та визначенню ролі національних парламентів. Декларація про майбутнє Союзу (Ніщцька декларація) – намір провадити інституційну реформу: відкриття дебатів про майбутнє ЄС; Конвент для підготовки інституційної реформи; скликання міжурядової конференції 2004 р.

1.4. Проблеми інституційного перетворення Євроспільноти

Лаекенський саміт (Брюссель) (2001р.) і ухвалення рішення про створення Конвенту за майбутнє Європи. Лаекенська декларація: розподіл повноважень, спрощення договорів, роль національних парламентів та статус Хартії основних прав. Робота над проектом Конституційного договору Європейського Союзу (2000-2003 рр.). П'яте – «велике» розширення ЄС (1 травня 2004 р.) членами Європейського Союзу стали Польща, Угорщина, Чеська Республіка, Словаччина, Словенія, Кіпр, Мальта, Естонія, Литва, Латвія. 29 жовтня 2004 р., Рим – підписання главами держав членів ЄС Конституційного договору ЄС. Причини та наслідки провалу Конституційного договору на референдумах у Франції та Нідерландах.

Лісабонський договір (2007 р.) як компромісний варіант європейської конституції.

Зміст реформ за Лісабонським договором: набуття правосуб'єктності ЄС, запровадження посади Президента ЄС, посади Високого представника із закордонних справ та політики безпеки, «постійного» Голови Європейської Ради (яка стає інституцією ЄС); зміни до голосування за кваліфікованою більшістю; посилення ролі національних парламентів; фіксація кількості євродепутатів в Європейському Парламенті; набуття чинності Хартії основних прав. Приєднання Болгарії та Румунії до ЄС (2007р.). Проблеми інтегрування нових держав-членів ЄС. Економічна криза (2008 р.) та пошуки механізмів її урегулювання. Проект створення Банківського союзу. Вступ Хорватії (2013 р.).

Тема 2. Інституції Євросоюзу

Тема 2.1. Європейська Рада, Рада Європейського Союзу та Європейська Комісія.

Повноваження та особливий статус Європейської Ради. Регулярні зустрічі глав держав

та урядів країн Європейського Союзу. Набуття у 2009 році статусу офіційної інституції Європейського Союзу. Роль Голови Європейської ради. Склад та організація роботи Ради ЄС. Головування в ЄС: принципи ротації держав-членів. Комітет постійних представників – Ко репер (Comite des representants permanents, COREPER фр.), його склад. Конфігурації Ради ЄС: *Рада з загальних питань* – організація засідань Європейської Ради і вирішення питань, що виникають у різних формацій Ради, *Рада міністрів закордонних справ*, *Рада з економічних і фінансових питань* *Рада юстиції та внутрішніх справ*, *Рада з питань зайнятості, соціальної політики, охорони здоров'я і захисту прав споживачів*. *Рада з питань конкурентоспроможності* : питання внутрішнього ринку, промисловості та наукових досліджень, *Рада з питань транспорту, телекомунікацій та енергетики*, *Рада з питань сільського господарства на риболовлі*, *Екологічна рада*, *Рада з питань освіти, молоді, культури та спорту*. Процедурні механізми голосування в Раді ЄС. Розподіл голосів за поточною системою голосування кваліфікованою більшістю.

Принципи функціонування Європейської Комісії. Колегіальна установа, яка формується з авторитетних та компетентних особистостей – комісарів, котрі є «повністю незалежними та діють у загальних інтересах Спільноти». Європейська Комісія діє як уряд, що складається з 28 комісарів – кожен від однієї держави-члена. Президент Європейської Комісії призначається Європейською Радою з числа комісарів. Повноваження Єврокомісії: право законодавчої ініціативи, контроль за діяльністю інших інституцій ЄС, застосування санкцій до держав- членів та суб'єктів господарювання; адміністративне управління спільними політиками.

Тема 2.2. Європейський Парламент. Суд Європейського Союзу та Європейський суд аудиторів.

Європейський Парламент. Функції та повноваження ЄП: ухвалення річного бюджету (разом із Радою ЄС) та контроль за його виконанням; контроль за діяльністю інституцій Союзу, затвердження складу Європейської Комісії (та через право висловлювати їй вотум недовіри); призначення Європейського омбудсмена; створення тимчасових комітетів з розслідування, чії повноваження не обмежуються. Політичні партії Європейського Союзу: Європейська народна партія, Партія європейських соціалістів, Європейські ліберали, Європейська партія зелених та Європейський вільний альянс (націоналістичних і регіоналістських партій). Транснаціональні вибори в Європарламент. Принципи та організація виборних процедур до Європарламенту. Повноваження і статус євродепутатів.

Структура та компетенції Суду Європейського Союзу. Інституція контролю, що забезпечує єдине тлумачення та дотримання установчих договорів і ухвалених на їх підставі законодавчих актів. До складу Суду ЄС входить Європейський суд, Суд першої інстанції та спеціалізовані суди. Від кожної держави члена у ньому представлений один суддя, а також 8 генеральних адвокатів. Принципи обрання суддів та генеральних адвокатів. Прерогативи Рахункової Палати. Політичний контроль за виконанням бюджету, широкі повноваження зовнішнього фінансового аудиту. Підготовка на розгляд Європарламенту та Ради гарантійної декларації, що засвідчує «надійність рахунків та законність і правильність фінансових операцій, які вони відображають» (ст. 248 Угоди ЄЕС/ЄС); підготовка річного звіту щодо виконання бюджету.

Тема 2.3. Європейський центральний банк та інші інституції.

Фінансові установи. Роль Європейського інвестиційного і Європейського центрального банків у здійсненні монетарної політики ЄС.

Європейський Інвестиційний Банк : надання довгострокових позик та гарантій, які йдуть на фінансування проектів з розвитку слаборозвинених регіонів; проектів щодо модернізації чи конверсії підприємств; проектів, що становлять спільний інтерес для декількох держав-членів. Європейський Центральний Банк : підтримка стабільності цін у рамках валютної системи; визначення та здійснення валютної політики ЄС, проведення операцій з іноземною валютою, утримання та регулювання валютних резервів держав-членів, сприяння належному функціонуванню платіжних систем.

Дорадчі органи Євросоюзу: Соціально-економічний комітет і Комітет Регіонів. Призначення Соціально-економічного комітету ЄС: консультування у межах законодавчого процесу

з таких сфер інтеграції, як сільське господарство, транспорт, внутрішній ринок, соціальна політика, структурні фонди, довкілля, захист споживача, охорона здоров'я, освіта тощо.

Склад Комітету: представники працевластуваних, профспілок та решти представників громадянського суспільства. Комітет регіонів – представники регіональних та місцевих адміністративних утворень. Надання рекомендаційних висновків при прийнятті законодавчих актів, що стосуються освіти, культури, охорони здоров'я, регіональної політики, зайнятості, довкілля, транспорту; контроль за дотриманням принципу субсидіарності.

Європейські Агентства – горизонтальний формат управління у системі ЄС. Автономний статус та повноваження Європейських Агентств. Виконання специфічних технічних, наукових або адміністративних завдань. Агентства, що сприяють функціонуванню внутрішнього ринку. Моніторингові центри. Агентства, що підтримують соціальний діалог на європейському рівні. Агентства, що реалізують у своїх галузях програми й завдання від імені Європейського Союзу. Агентства спільної зовнішньої політики та питань безпеки. Агентства співпраці правоохоронних органів та юстиції. Виконавчі агентства. Повноваження Європейського Омбудсмана: контроль за діяльністю адміністративних служб ЄС; розгляд скарги від громадян ЄС або інших громадян, що знаходяться під юрисдикцією ЄС; проведення за власною ініціативою перевірки, слідства; направлення своїх доповідей і пропозицій інституціям; представлення Європарламенту щорічної доповіді з проблем прав людини. Функції та завдання Європолу: запобігання і боротьба з тероризмом; незаконною торгівлею наркотиками та іншими вадами організованої злочинності; поліпшення ефективності діяльності правоохоронних служб держав-членів Європейського Союзу; сприяння оперативній співпраці між ними

Розділ 2. Політико-правові рішення та спільні політики Європейського Союзу.

Тема 3. Ухвалення політико-правових рішень в Євросоюзі.

Правові засади процедурних механізмів в ЄС. Головні регуляторні акти, в яких втілюється європейське законодавство – регламенти, директиви й рішення, рекомендації та висновки. Юридична сила головних регуляторних актів Європейського Союзу. Моделі прийняття рішень в ЄС. Етапи і особливості законодавчої ініціативи в ЄС. Консультаційна процедура. Процедура згоди (ст. 251, 252 ДЄС). Процедура співпраці (ст. 252 ДЄС).

Процедура спільного ухвалення рішень (251). Процедура соціального партнерства. Комітологія в ЄС. Комітологічна система ЄС як механізм сприяння ефективному здійсненні політики і забезпечення контролю держав-членів над процесом. Створення комітетів та їх повноваження і функції. Багаторівневе урядування і механізми легітимації рішень в ЄС. Принцип субсидіарності прийняття рішень як фундаментальна засада інституційно-правових практики в ЄС. Розподіл повноважень між державами-членами та інституціями Євросоюзу. Питання «дефіциту демократії» в Європі: партиципаторні практики в ЄС. Форми легітимації прийняття загальноєвропейських рішень. Політична фракціоналізація між державами-членами в процесі прийняття політичних рішень в ЄС. Групування країн-членів ЄС за зовнішньополітичними інтересами; за баченням інституційного устрою та реформ в ЄС. Вплив європейського «ядра» на перебіг політичних процесів в Європейському Союзі.

Тема 4. Регіональна політика Європейського Союзу Еволюція регіоналізму в Європі.

Формування регіональної політики Європейського Союзу. Принципи та механізми регіональної політики ЄС. Основні напрямки сучасної регіональної політики Європейського Союзу. Статус регіонів в ЄС.

Тема 5. Спільні сільськогосподарська, торговельна, енергетична, освітня політика ЄС.

Цілі й завдання спільної сільськогосподарської політики ЄС.

Інституційно-нормативне забезпечення сільськогосподарської політики Європейського Союзу. Механізми субсидування в спільній сільськогосподарській політиці ЄС. Тема 3. Спільна торговельна політика

Спільна торговельна політика Принципи та інституційні засади функціонування спільної торговельної політики ЄС. Розподіл повноважень між інституціями ЄС та державами-членами в рамках реалізації спільної торговельної політики.

Принципи Концепції європейської енергетичної політики (27 жовтня 2005 року). Енергетична інфраструктура та керівництво транс'європейськими мережами. Проблеми залежності Європи від імпорту енергоносіїв, пошуки диверсифікаційних схем трансферу

енергоносіїв та розвиток альтернативних форм енергетики й енергозберігаючих технологій. Пріоритети енергетичної інфраструктури в рамках Стратегії «Європа2020».

Еволюція становлення спільного європейського освітнього простору.

Європейська освітня інформаційна мережа (*European Education Information Network – the Eurydice*) стартувала у 1980 р. механізм порівняння інноваційних ідей та перспективних практик стало як основний компонент європейської кооперації у галузі освіти. Програма *Erasmus* (1986 р.) – обмін студентами, викладачами та учнями, що стартував реалізацією з метою сприяння співпраці між університетами та мобільності студентів в кордонах ЄС. Роль програми *Tempus* (1989 р.) у реалізації транс'європейської схеми співробітництва у вищій освіті з метою реструктурування сектора вищої освіти в Центральній та Східній Європі шляхом розвитку міжуніверситетської співпраці (обмінів між студентами та викладачами).

1995 р. програми *Socrates* – надання студентам кваліфікацій та дипломів, що визнаються усіма країнами-членами ЄС. Болонська декларація (1999) і Болонський процес як засади структурного реформування національних систем вищої освіти країн Європи, зміни освітніх програм та інституційних перетворень у вищих навчальних закладах Європи. Основні ідеї Лісабонської декларації (2000 р.) та проект формування «Європи знань».

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с. р.		л	п	ла б.	ін д.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Нормативно-інституційні засади функціонування Європейського Союзу												
Тема 1. Інституційна система ЄС: етапи формування, становлення та особливості	36	8	4			24						
Тема 2. Інституції Євросоюзу	36	8	4			24						
Разом за розділом 1	72	16	8			48						
Розділ 2. Політико-правові рішення та спільні політики Європейського Союзу												
Тема 3. Ухвалення політико-правових рішень в Євросоюзі	7	2	1			4						
Тема 4. Регіональна політика Європейського Союзу Еволюція регіоналізму в Європі	8	2	1			5						
Тема 5. Спільнісільськогосподарська, торгівельна, енергетична, освітня політика ЄС	33	6	3			24						
Разом за розділом 2	48	10	5			33						
Усього годин	120	26	13			81						

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин денна
1	У пошуках сучасної європейської ідентичності	2
2	Майбутнє «європейської ідеї»	2
3	«Моделювання сучасної Європи»	2
4	«Євросоюз в обличчях»	2
5	На шляху до «Європи знань»	1

6	Політична роль Європи у сучасному світі	2
7	Україна-Європейський Союз	2
	Усього годин:	13

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	К-сть годин денна
1	Підготувати доповідь з медіа-презентацією, яка має включати довідкову інформацію про етапи становлення ЄС	9
2	Підготувати доповідь з медіа-презентацією, яка має включати довідкову інформацію про європейську інтеграція у спектрі концептуально-методологічних підходів	9
3	Підготувати доповідь з медіа-презентацією, яка має включати довідкову інформацію про історію створення міжнародної міжурядової організації, її структуру і нормативно-процедурні засади функціонування, а також оцінку ефективності діяльності Ради Європи	9
4	Підготувати доповідь з медіа-презентацією, яка має включати довідкову інформацію про інституції Євросоюзу	9
5	Підготувати доповідь з медіа-презентацією, яка має включати довідкову інформацію про фінансову систему ЄС	6
6	Підготувати доповідь з медіа-презентацією, яка має включати довідкову інформацію про ухвалення рішень в Євросоюзі	6
7	Підготувати доповідь з медіа-презентацією, яка має включати довідкову інформацію про регіональну політику Європейського Союзу	6
8	Підготувати доповідь з медіа-презентацією, яка має включати довідкову інформацію про спільну сільськогосподарську та торгівельну політику ЄС	9
9	Підготувати доповідь з медіа-презентацією, яка має включати довідкову інформацію про енергетичну та освітню політику ЄС	9
10	Підготувати доповідь з медіа-презентацією, яка має включати довідкову інформацію про зовнішньополітичну діяльність Європейського Союзу	9
12	Усього годин:	81

Індивідуальні завдання-контрольна робота.

6. Методи навчання

Основними методами навчання є викладення лекційного матеріалу з використанням медіапрезентацій та відеоматеріалу із зазначеної проблематики (п. 2. РПД). Організація семінарських занять, на яких студенти представляють доповіді з медіапрезентаціями. Опрацювання студентами наукових праць, присвячених теоретико-методологічним підходам й сучасним концепціям європейської інтеграції. Обговорення проблемних аспектів функціонування інституцій ЄС необхідно для розвитку в студентів критичного мислення та набуття й вдосконалення ораторських здібностей. Підготовка медіапрезентації з проблематики має продемонструвати навички студентів здійснювати аналіз структурних та процесуальних характеристик функціонування міжнародних організацій. Студенти повинні навчитися самостійно аналізувати внутрішні й зовнішньополітичні практики Євросоюзу, використовувати методики прогнозування та моделювання сценаріїв політичного розвитку.

7. Методи контролю

При вивченні дисципліни застосовуються поточний та підсумковий семестровий форми контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу.

Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях, у формі виступів здобувачів з доповідями при обговоренні навчальних питань на практичних заняттях.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю

навчальних досягнень здобувача. Він проводиться у письмовій формі у вигляді семестрового екзамену (за чотирирівневою шкалою оцінювання). Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу, а обсяг навчального матеріалу, який виноситься на підсумковий семестровий контроль, визначається робочою програмою дисципліни.

Сумарна кількість рейтингових балів за вивчення дисципліни за семестр розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Максимальна сума балів за семестр складає 100 балів.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

У разі настання / подовження дії обставин непоборної сили (в тому числі запровадження жорстких карантинних обмежень в умовах пандемії з заборонаю відвідування ЗВО) здобувачам вищої освіти денної форми навчання надається можливість скласти екзамен в тестовій формі (білет містить 20 тестових завдань, здобувач одержує 2 бали за кожен вірну відповідь) дистанційно на платформі Zoom.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота										1 к/р	Разом	Екзамен	Сума
Розділ 1		Розділ 2											
T1	T2	T1	T2	T3	T1	T2	T3	T4	T5	10	60	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5				

Критеріями оцінювання знань за поточний контроль є успішність освоєння знань та набутих навичок на лекціях та практичних заняттях, що включає систематичність їх відвідування, здатність здобувача засвоювати категорійний апарат, навички узагальненого мислення, логічність та повноту викладання навчального матеріалу, навички творчо підходити до вирішення поставлених завдань, активність роботи на практичних заняттях, рівень знань за результатами опитування на практичних заняттях, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань.

За виступ на практичному занятті здобувач може отримати від 1 (доповнення, уточнення після відповіді або виступу іншого здобувача) до 5 (розгорнутий аналіз питання із залученням даних наукових статей, монографій, статистичних даних, схем, тощо) балів.

Загальна максимальна сума балів за роботу в семестрі складає **60** балів.

Критерії оцінювання роботи протягом семестру

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.
31-44	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал

26-30	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, виконання завдань до кожного практичного заняття, активна робота на практичних заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених та практичних занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох невідпрацьованих тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на практичних заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та практичних занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Максимальна сума балів за екзамен складає **40**.

Критерії оцінювання екзаменаційної роботи

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Здобувач цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
29-34	Здобувач достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
18-28	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.
10-17	Здобувач розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.

0-9	Здобувач не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.
-----	--

Відповідно, максимальна кількість набраних балів по вивченню дисципліни складає **100** балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

Рекомендована література

Навчально-методична література

1. Аракелян М. Р., Василенко М. Д. Право Європейського Союзу: підручник. О.: Фенікс, 2012. 390 с.
2. Галик В.М. Україна в Європі і світі : навч. посіб. + компактдиск. К., 2013. 364 с.
3. Горюнова С.Л. Євроінтеграція : навч. посіб. К. : Академвидав, 2013. 224 с.
4. Європейський Союз : Історія і засади функціонування : навч. посіб. 2ге вид., виправ. і доп. / Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. К., 2012. 759 с.
5. Грицяк І.А., Говоруха В. В., Стрельцов В. Ю. Правова та інституційна основи Європейського Союзу : підручник. Х. : Магістр, 2009. 620 с.
6. Консолідовані версії договору про Європейський Союз та договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01) : хрестоматія / упоряд. Б. В. Бабіна. О. : Фенікс, 2012. 294 с.
7. Комарова Т. В. Юрисдикція Суду Європейського Союзу: моногр. Х.: Право, 2010. 360 с.
8. Кривцова В.В. Теорії та стратегії європейської інтеграції : навч. посіб. / за заг. ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудика. К. : Міленіум, 2009. 140 с.
9. Шамбровський Г.О. Регіональна політика Європейського Союзу: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 187 с.
10. Право Європейського Союзу : навч. посіб. / за ред. Р. А. Петрова. 4ге вид. і доп. К.: Істина, 2011. 376 с.
11. Право Європейського Союзу. Особлива частина (з урахуванням положень Лісабонського Договору) : навч. посіб. / за ред. : М. Р. Аракеляна, О. К. Вишнякова. К. : Істина, 2010. 528 с.
12. Прокопенко Л.Л. Вступ до європейської інтеграції: навч. посіб. [за заг. ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудика]. К. : Міленіум, 2009. 333 с.
13. Прокопенко Л.Л., Рудік О.М., Рудік Н.М. Інституційна система ЄС: Навч. посібник Дніпро ДРІДУ НАДУ 2018. 220 с.
14. Регіональна політика Європейського Союзу: Підручник / за ред. В. Чужикова. К.: КНЕУ, 2016. 495. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/evrointegracii/Pidruchnuk_ERDM_2016.pdf
16. Стрельцов В. Ю. Європейська економічна інтеграція: навч. посіб. [за заг. ред. М. Бойцуна, Я. Мудрого, О. Рудика]. Харків : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. 148 с.
17. Світові інтеграційні процеси в умовах трансформації міжнародних систем : навч. посіб. / за ред. Л. Д. Чекаленко. К. : Дип. акад. України при МЗС України, 2013. 624 с.

Наукова література

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи : монографія. К. : Знання України, 2011. 1009 с.
2. Вояковський Д. Ментальні кордони в Європі без кордонів; пер. з польськ. К. : Ніка-Центр. 2012. 320 с.
3. Гібернау М. Ідентичність націй; пер. з англ. П. Ташук. К. : Темпора, 2012. 303 с.
4. Норман Д. Європа. Історія. К. : Видавництво: Основи, 2012. 1464 с.
5. Глобальні модерності / за ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона; пер. з англ. Т.Цимбала. К.: Ніка Центр. 2012. 400 с.
6. Європейський Союз і світова політика / за ред. Е. Гембл, Д. Лейн; пер. з англ. О. Насика. К.

:Наука, 2011. 360 с.

7. Культурно-цивілізаційний простір Європи і Україна: особливості становлення та сучасні тенденції розвитку : колективна монографія / за ред. А.І. Кудряченко // Інститут європейських досліджень НАН України. К. : Університет «Україна», 2012 р. 405 с.

8. МакНіл В. Сходження Заходу. Історія людської спільноти; пер. з англ. 2ге вид. випр. К. : Ніка-Центр. 2011. 960 с.

Допоміжна література

1. Артёмов І.В. Український вимір європейської та євроатлантичної інтеграції. Ужгород : Ліра, 2008. 370 с.
2. Жити разом: поєднання різноманіття і свободи в Європі ХХІ століття. Доповідь Групи видатних осіб Ради Європи / [пер. з англ.] Львів : Літопис, 2011. 112 с.
3. Кремень В., Ткаченко В. Україна: ідентичність у добу глобалізації. К. : Знання, 2013. 415 с.
4. Шульга М. Критерії європейської ідентичності // Політичний менеджмент. 2010. № 2. С. 139–147.
5. Фішер Й. Історія повертається. Світ після 11 вересня і відродження Заходу; [пер. з нім. І.Андрущенко]. К. : Темпора, 2013. 536 с.
6. Ткаченко І. Громадянське суспільство і Європейський Союз: функціонування і співпраця // Віче. 2015. №2. С. 15-19.
7. Трагнюк О.Я. Деякі правові засоби подолання дефіциту демократії в Європейському Союзі (на прикладі інституту громадянської ініціативи в ЄС). Державне будівництво та місцеве самоврядування. №22. 2011. С. 86-95.

Нормативно-правові джерела

1. Консолідовані версії договору про Європейський Союз та договору про функціонування Європейського Союзу (2010/С 83/01) : хрестоматія / упоряд. Б. В. Бабіна. О. : Фенікс, 2012. 294 с.
2. Хартія основних прав ЄС (The Charter of Fundamental Rights of the EU) URL: http://ec.europa.eu/justice/fundamentalrights/charter/index_en.htm
3. Засновницькі договори ЄС URL: http://eurlex.europa.eu/en/treaties/new_founding_treaties.htm#founding
4. Treaty establishing the European Coal and Steel Community (1951). URL: http://eurlex.europa.eu/en/treaties/new_founding_treaties.htm#founding
5. The Treaty of Rome, officially the Treaty establishing the European Economic Community (TEEC) URL: http://eurlex.europa.eu/en/treaties/new_founding_treaties.htm#founding
6. Treaty establishing the European Atomic Energy Community (1957) URL: http://eurlex.europa.eu/en/treaties/new_founding_treaties.htm#founding
7. Schengen Convention implementing the Schengen Agreement (1985) URL: [http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922\(02\):en:HTML](http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0922(02):en:HTML)
8. Single European Act (1986) URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:11986U/TXT>
9. The Maastricht Treaty The Treaty on European Union (TEU) (1992) URL: www.eurotreaties.com/maastrichtec.pdf
10. The Copenhagen Criteria (1993) URL: http://europa.eu/rapid/press-release_DOC933_en.htm?locale=en
11. The Treaty of Amsterdam (the Treaty of Amsterdam amending the Treaty of the European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts) (1997) [URL: www.eurotreaties.com/amsterdamtreaty.pdf

11. Інформаційні ресурси

1. Офіційні Інтернетпредставництва інституцій Європейського Союзу Офіційний вебсайт Європейського Союзу – <http://europa.eu>
2. Офіційний вебсайт Європейської Ради – <http://www.european-council.europa.eu> Офіційний вебсайт Ради ЄС – <http://www.consilium.europa.eu> Офіційний вебсайт Європейської Комісії – <http://ec.europa.eu>
3. Офіційний вебсайт Європейського Парламенту – <http://www.europarl.europa.eu>
4. Офіційний вебсайт Суду Європейського Союзу – <http://curia.europa.eu> Офіційний вебсайт Суду Аудиторів – <http://www.eca.europa.eu>
5. Офіційний вебсайт Соціально-Економічного Комітету ЄС – <http://www.eesc.europa.eu> Офіційний вебсайт Комітету Регіонів – <http://cor.europa.eu>
6. Офіційний вебсайт Представництва ЄС в Україні – <http://eeas.europa.eu>
7. Офіційний вебсайт Європейської Служби Зовнішньої Діяльності – <http://eeas.europa.eu> Офіційний

вебсайт Інформаційного Центру Сусідства ЄС – <http://www.enpiinfo.eu> Online Resource Guide to EU Foreign Policy – <http://www.eufp.eu>

8. Офіційний вебсайт Європейського Омбудсмена – <http://www.ombudsman.europa.eu> Офіційний вебсайт Європолу – <https://www.europol.europa.eu> Інтернетпортал законодавства ЄС – <http://eurlex.europa.eu>
9. The European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) – <http://fra.europa.eu/en>

Веб-представництва Європейських партій

10. European Peoples Party (Christian Democrats) – <http://www.eppgroup.eu>.
11. The Alliance of European Conservatives and Reformists (ECR) <http://ecrgroup.eu>.
12. The Alliance of Liberals and Democrats for Europe (ALDE) – <http://www.alde.eu/en/>.
13. Europe for Freedom and Direct Democracy [Electronic resource]. URL: <http://www.efdgroupp.eu>.
14. Nordic Green Left (GUE/NGL) – <http://www.guengl.eu>.
15. The Greens/European Free Alliance URL: <http://www.greensefa.eu>. – Title from the screen.
16. Group of Progressive Alliance of Socialists and Democrats S&D : <http://www.socialistsanddemocrats.eu>.
17. Вебсторінка Європейської громадянської ініціативи – European Citizens' Initiative Official Register – <http://ec.europa.eu/citizensinitiative/public/welcome>
18. Офіційний вебсайт Європейського Омбудсмена – <http://www.ombudsman.europa.eu> Офіційний вебсайт Європолу – <https://www.europol.europa.eu> Вебпортал законодавства ЄС – <http://eurlex.europa.eu>
19. Онлайн ресурс Європейського Агентства з основних прав (The European Union Agency for Fundamental Rights (FRA)) – <http://fra.europa.eu/en>
20. Офіційне Інтернет-представництво Європейської конфедерації профспілок URL::
21. <https://www.etuc.org/>
22. Інтернет-адреси інформаційних центрів і науково-дослідних установ Глосарій термінів Європейського Союзу – <http://europa.dovidka.com.ua> Онлайн портал європейських новин (укр.) – <http://ua.euronews.com>
23. Вебпортал Мережі центрів європейської інформації в Україні – <http://ukrcei.org/lincs/> Інтернетресурс журналу Europe's World – <http://europeanpolicyworld.org> The Center for European Policy Studies – <http://www.ceps.be>
24. ENERPI (European Network of Economic Policy Research Institutes) – <http://www.enepri.eu>
25. EPIN (European Policy Institutes Network) – <http://www.epin.org>
26. Institute for European Studies – <http://www.ies.be>
27. Eurostat (The statistical office of the European Union) – <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
28. Eurobarometer (the Public Opinion Analysis sector of the European Commission). http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm
29. Europeans' Engagement in Participatory Democracy. Report. Fieldwork: February 2013. Publication: March 2013
30. Flash Eurobarometer 373. – http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_373_en.pdf European Social Survey. URL: <http://www.europeansocialsurvey.org/>
31. European Strategic Partnerships Observatory (ESPO) <http://strategicpartnerships.eu/>